

YURDAKUL, Mehmet Emin

Mehmet
Emin
Yurdakul

likle şiiri "Güzellik için olmakla birlikte iyilik içindir de" şeklinde tarif eden Mehmet Emin, aynı yıllarda faaliyet gösteren Edebiyat-ı Cedîde şairlerinden farklı olarak sanatın gayesinin güzellik yanında millî fayda temin etmek olduğunu belirtmiştir. Onun amacı bir şair olarak şöhret kazanmak değil içinden geldiği halkın derterini ve acılarını dile getirmek, bunlara bir çare bulmaktır. Hayatının sonuna kadar edebiyatta halkçılık ve milliyetçilik prensibine bağlı kalan Mehmet Emin, Cumhuriyet'ten sonraki yıllarda ortaya çıkan memleketçi edebiyatın oluşmasına da ön ayak olmuştur. Eserlerinde Türkçülük, milliyetçilik, memleketçilik, halkçılık ve Cumhuriyet'ten sonraki yıllarda inkılâpçılık unsurları asıl ağırlığı teşkil eder.

Eserleri. Mensur: *Fazilet ve Asalet* (1891), *Türkün Hukuku* (1919), *Halk Hükümeti-Halkçılık* (1923), *Kral Corc'a* (1923), *Dante'ye* (Ankara 1928). **Manzum:** *Türkçe Şiirler* (1898), *Türk Sazı* (1914), *Ey Türk Uyan!* (1914), *Tan Sesleri* (1915), *Ordunun Destanı* (1916), *Dicle Önünde* (1916), *Hastabakıcı Hanımlar* (1917), *Turan'a Doğru* (*Ey Türk Uyan!* ve *Tan Sesleri* ile birlikte, 1918), *Zafer Yolunda* (1918), *İşyan ve Dua* (1919), *Aydın Kızları* (1921), *Mustafa Kemal* (1928), *Ankara* (1939). Mehmet Emin'in bütün şiirleri Fevziye Abdullah Tansel tarafından bir araya getirilmiştir (*Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri I: Şiirler*, Ankara 1969). August Fischer de birçok şiirini Almanca tercümeleriyle birlikte yayımlamıştır (*Übersetzungen und Texte aus der neuosmanischen Literatur: I. Dichtungen Mehmed Emins*, Leipzig 1921).

BİBLİYOGRAFYA :

Köprülüzâde Mehmed Fuad, "Mehmed Emin Bey", *Nevsâl-i Millî*, İstanbul 1914, s. 159-161; Ruşen Eşref [Ünaydın], *Diğerler ki*, İstanbul 1334, s. 157-167; Nüzhet Hâşim, *Millî Edebiyata Doğru*, İstanbul 1918; Hilmi Yücebaş, *Millî Şairimiz*

Mehmet Emin Yurdakul, İstanbul 1947; Zahir Güvemli, *Üç Tepe: Mehmed Emin Yurdakul*, *Ziya Gökalp, Rıza Tevfik Bölükbaşı*, İstanbul 1957; Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri: Tanzimat'tan Cumhuriyete Kadar*, İstanbul 1969, s. 147-151; Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1970, s. 499-510; Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1976, II, 1083-1087; Fethi Tevetoğlu, *Mehmed Emin Yurdakul: Hayatı ve Eserleri*, Ankara 1988; Abdullah Uçman, *Türk Dilinin Sadeleşmesi ve Hece Vezni Üzerine Bir Münakaşa*, İstanbul 1997; a.mlf., "Yayımlanışından 100 Yıl Sonra Türkçe Şiirler", *TT*, sy. 186 (1999), s. 31-35; "Yurdakul, Mehmed Emin", *TDEA*, VIII, 612-615.

ABDULLAH UÇMAN

YURT

(bk. VATAN).

YURTLUK

Osmanlı idarî teşkilâtında belirli kişilere tahsis edilen arazi veya bölge.

Osmanlı öncesi dönemde daha çok, arazinin tasarrufu ve toprağın belli bir hizmet karşılığında kullanım hakkının belli bir kişiye, zümreye veya taifeye kaydırlmasıyla ilgili olarak kullanılan yurtluk ocaklığı benzerlik gösterir. Bu kelime ile aynı kökten gelen "yurt (yurd), yurtlu, yurt tutmak, yurt vermek" gibi tabirlere Türk-İslâm devletlerinde sıklıkla rastlanır. Ancak yurtluk kelimesi, tarihî dönemlerde farklı anlamlar yüklenerek veya başka bir terimle birlikte kullanılarak kısmî değişikliklere uğramıştır. Çeşitli Türk devletlerinin kuruluş sürecinde veya sonrasında fütuhât devirlerinde pay sahibi olan küçük atlı birlikler belirli yurtluk sınırları içerisine konularak bir anlamda merkezî bir denetimin sağlanması amacıyla kendilerine tahsis edilen alanlara yerleştiriliyordu. "Orun geleneği" de denilen bu yerleştirme veya yurt verme düzeni Oğuz Han töresinin, Selçuk ve Osmanlı, hatta Cengiz Han yasalarının en başında yer alıyor ve törelerin temelini oluşturuyordu (*Türklerde Devlet Anlayışı*, s. 327). Anadolu beyliklerinde toprak iktâ (timar), vakıf, mülk ve yurt kısımlarına ayrılıyordu. Timar, mülk ve yurt olarak idare edilen toprakların bazıları sonradan ya tamamen vakfa intikal etmiş ya da hazineye veya timara ayrılmıştır (Uzunçarşılı, *Medhal*, s. 147-148). Bütün Türk devletlerinde olduğu gibi Moğollar'da da

ülke Cengiz Han ailesinin ortak malı idi. Cengiz Han'ın halefleri imparatorluğu çeşitli kısımlara ayırıp mâlikâne ve yurt şeklinde hükümdar ailesinin idaresine bırakmıştı. Yurt sahibi aile üyeleri hanın yüksek hâkimiyetini tanımak zorundaydı. Yurt veya mâlikâneleri olan Moğol şehzadeleri kendi bölgelerinde müstakil hareket ediyorlardı.

XI. yüzyılda Anadolu'da başlayan Selçuklu fetihleri neticesinde ülkeye gelen çok sayıda Oğuz boyu, yöneticiler tarafından batı sınırlarının güvenliğini sağlamak amacıyla "uç" denilen sınır bölgelerine yerleştirilmişti. Geleneklerini korumakla birlikte merkeze fazla bağlı olmayan bu unsurlar sınır çarpışmaları sırasında beylerine daha sıkı bağlanmışlar ve ağır idarî müdahaleler, vergiler karşısında devletten yurtluk, ulûfe ve askerî yardım istemişlerdi. Osmanlı tarih geleneğinde yer alan, Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad'ın Karahisar ve Bilecik tekfurulukları arasındaki yerleri Ertuğrul Gazi'ye ve oğullarına yurt olarak verdiği yolundaki bilgi dikkat çekicidir (*Oruç Beğ Tarihi*, s. 7). Yurtluk statüsü beylere kısmî bağımsızlık verdiği için bu statüyü kazanmak önemli sayılmış ve yurtluk alma siyasette bir araç olarak kullanılmıştır. Fâtih Sultan Mehmed'in Karadeniz harekâtı sırasında Sinop'un karadan ve denizden muhasara altına alınmasından sonra meselenin barış yoluyla çözülmesini isteyen Mahmud Paşa, Candaroğlu İsmâil Bey'e yazdığı mektupta kaleyi savaşı teslim etmesi halinde Anadolu'da istediği yerin kendisine yurtluk olarak verileceğini bildirmiştir.

Osmanlı uygulamasında yurtluk ve yurt tabirleri daha önceki uygulamalardan farklı bir mahiyet göstermez. Çünkü bu tabirler bir çeşit arazi tasarrufu şeklini ifade eden bir anlam kazanmıştır. Ancak yurtluk kelimesi Osmanlılar'da çoğu defa ocaklık terimiyle birlikte kullanılmıştır. Osmanlı idarî sisteminde rastlanan ocaklık sancakların hükümet ve yurtluk-ocaklık denilen iki farklı çeşidi vardı. Hükümet ve yurtluk-ocaklık sancakların ortak özelliği, bunların idaresinin itaat ettikleri ve yükümlülüklerini yerine getirdikleri sürece belli bir ailenin tekeline bırakılmasıdır. Hükümet sancaklarda kanun gereği tahrir yapılmaz, yurtluk-ocaklık sancaklarda yapıldı. Hükümet denilen sancaklar mülkiyet, yurtluk-ocaklık sancaklar ise arpalık ve sancak hassı yoluyla verilirdi. Ancak ocaklık sancaklarda kanunnâme hükümlerine

